

2) *Volendo se, vult...*, i. e. ideo quia seipsum amat etiam alia amat, existentia amore effectivo, possilia et existentia amore complacentiae.

Prob. 1º Quod propter seipsum amamus, volumus esse perfectissimum, semper augeri et multiplicari quantum fieri potest; *a.* Deus suam essentiam a) amat propter seipsam, b) et videt augeri ac multiplicari posse quidem, sed non aliter nisi per creaturem eam analogice participantem, et imitantes; *e.*

Prob. 2º Divina voluntas ordinatissima et sanctissima, vult et amat res omnes pro earum ordine essentiali; *a.* res creatae vel creabiles, secundum naturalem et insitum ordinem referuntur, ut exemplatae imitationes, ad divinas perfectiones, ut exemplaria, manifestandas et glorificandas; *e.*

Objic. Deus amat creaturem amore benevolentiae; *a.* quod amore benevolentiae, hoc non ut medium ad finem, sed ut finis propter se amatur; *e.* — *R. c. maj.* — *d. min.* non ut medium ad utilitatem et commodum amantis, *c.*; ut finis propter se, simul excludendo rationem ordinis et honestatis naturaliter et necessario insitam, *n.*

Propositio 51.

Deus necessario seipsum vult et amat.

Stat. quaest. De necessitate specificationis patet. — Quaeritur de necessitate interna exercitii.

Prob. 1º Ultima perfectio voluntatis (fruitio, gaudium...) est de ratione perfectae et integrae beatitudinis; *a.* Deus est necessario beatissimus; *e.*

Ad maj. Disputatur quidem utrum sola visio Dei, an visio simul et amor sit formalis essentia beatitudinis; sed in utraque sententia pertinet amor saltem ad integratorem et perfectionem beatitudinis.

Prob. 2º Divina bonitas est objectum formale adaequatum divinae voluntatis, et ab intellectu divino perfecte propositum; *a.* nulla facultas potest esse indifferens circa objectum suum formale adaequatum convenienter propositum; *e.*

Prob. 3º Voluntas Dei sanctissima, non potest non amare quod intellectus ut absolute, propter se, et infinito amore amandum proponit; *a.* hoc de divina bonitate obtinet; *e.*

Prob. 4º Voluntas Dei non est potentia, sed necessario actus purus ultimus volendi; *a.* non potest esse actus volendi sine objecto proprio formali (quod hic est sola bonitas Dei); *e.*

Objic. Voluntas divina habet summum imperium et libertatem actuum suorum; *e.* — *R. d. ant.* circa res contingentes (quae nec requiruntur ad ejus beatitudinem, nec pertinent ad ejus objectum formale, sed sunt media indifferencia, et sine violatione ordinis moralis possunt non amari), *c.*; circa suam bonitatem, *n.*

Inst. Melior est libertas et dominium operationis, quam necessitas et dependentia ab objecto. — *R. d. in bonis relativis et mediorum applicatione, c;* in bono absoluto, *n.* (v. c. potestas moriendi non est melior immortalitate).

Propositio 52.

Deus res alias libere vult vel amat.

Stat. quaest. 1) De libertate a coactione externa, patet. — Quaeritur de libertate a necessitate interna.

2) Non quaeritur utrum Deus necessario res a se creatas amet, necessariis instruat, etc...; haec patent de Deo sapientissimo. — Sed quaeritur utrum Deus interna necessitate voluerit amore effectivo ut creaturem essent, et tales essent (cfr. Kleutgen, philos. n° 490 sqq.).

Prob. 1º Medium non necessario cum fine conjunctum non necessario amatur; *a.* creaturem non necessario conjunguntur ut media cum Dei bonitate et beatitudine; *e.*

Prob. 2º Si voluntas Dei esset non libera, esset determinata necessario aut ad omnia possibilia, aut ad nullam, aut ad aliqua certa; *a.* nihil horum; *e.*

Ad min. 1) *non ad omnia* : secus omnia necessario existerent.

2) *non ad nullum* : nihil posset existere.

3) *non ad certa aliqua* : nulla esset ratio talis intrinsecæ necessitatis.

Objic. 1º Qui amat seipsum perfecte, amat etiam ea quae se decent; *a.* Deus amat seipsum perfecte, et decet eum esse actu beneficium; *e.* — *R. d. maj.* amat ea in quantum decent, i. e. amat necessario ea quae necessaria sunt ad decentiam, et libere ea quae contingentia sunt ad decentiam, *c.*; secus, *n.* — *c. d. min. 2 part.* decet, i. e. necessarium est ad decentiam, *n.*; contingentia est, *c.* (nam est haec denominatio extrinseca, quatenus terminatur ad extra).

Objic. 2º Qui seipsum amat amore perfectissimo, vult sibi bona tam extrinseca quam intrinseca; *e.* Deus vult necessario suam gloriam extrinsecam. — *R. d. ant.* si qua bona extrinseca possint conferre ad suam beatitudinem vel perfectionem, *c.*; secus, *n.*

Objic. 3º Nullum attributum divinum potest manere in potentia, carendo suo fine; *a.* sine creatione manerent v. c. liberalitas, justitia, misericordia, dominium...; *e.* — *R. d. maj.* in potentia a parte sui principii, seu subjective, *c.*; a parte termini, seu per denominationem extrinsecam, *n.*; — *c. d. min.*

Objic. 4º Benignitas, i. e. inclinatio ad benefaciendum alteri, in Deo est infinita; *a.* ubi inclinatio infinita, ibi libertas, i. e. indifferencia, nulla; *e.* — *R. d. maj.* inclinatio necessitans, *n.*; libera, *c.* — *c. d. min.*

Propositio 53.

Perfectae Dei immutabilitati non obstat perfecta ejus libertas.

Stat. quaest. 1) Certum est ex praecedentibus a) Deum, ut ens infinitum habere voluntatem perfectam, — b) ut actum purum, habere voluntatem non otiosam et suspensam, sed in actu secundo volentem, — c) ut ens infinitum, habere summe perfectam libertatem circa omnia extra seipsum; nam haec est

perfectio simplex viventis. — Sed queritur conciliatio inter illa, estque haec solutio crux philosophorum.

2) Conciliationem dicimus quaerendam esse ex analysi libertatis in genere, et speciatim divinae.

Libertas indifferentiae de qua hic est sermo, est activa indifferentia voluntatis, qua, positis omnibus ad agendum requisitis, voluntas potest se indifferenter determinare ad agendum vel non agendum; seu est vis activa voluntatis sui ipsius determinativa ad utrumlibet oppositorum.

Ergo libertas includit : a) in sensu composito plenae et proximae sufficientiae ad agendum, b) indeterminationem voluntatis ad agendum vel non agendum, c) sufficientiam seipsam per seipsam extrahendi ex hac indeterminatione.

Ergo libertatis exercitium formale, seu principiative sumptum, est activa determinatio qua voluntas se determinat ad agendum vel non agendum; — et *exercitium consequens*, seu terminative sumptum, est ipse terminus seu actus in quem voluntas se active determinans tendit.

3) Dicimus : a) exercitio formalis libertatis nullam importari mutationem nec in Deo nec in creata voluntate ulla; b) exercitio consequente libertatis importari mutationem in creata voluntate quidem, sed non in divina. — Sint igitur hae duae partes probandae; ex quibus concludenda erit propositio.

Prob. 1^a pars (exercitium formale). 1° A nulla causa potest procedere aliquis effectus novus, ac mutatio, nisi prius natura fuerit illa causa determinata ad agendum; a. in exercitio formalis libertatis, voluntas, nondum est determinata, sed determinatio illa ultima est ipsum exercitium formale; e. haec determinatio non est effectus novus et mutatio producta.

Prob. 2° Si activa haec determinatio esset aliquis novus effectus realis, voluntas libera debuisse eum producere active et libere, et proinde ad hoc se determinasse; a. sic abitur in infinitum et nunquam fit actio libera; e.

Prob. 2^a pars (exercitium consequens). Terminus in quem immediate tendit voluntas active se determinans, est in creatura actus eliciendus immensus, sed in Deo (est ad intra Spiritus consubstantialis non productus sed procedens) ad extra sunt res contingenter et libere productae; a. sic in creata voluntate est quidem mutatio, sed in divina nulla est; e.

Ad maj. 1) Creatura de se est in potentia ad suum bonum et proinde ad suum actum voluntatis quo vel bono uniatur vel ad ipsum tendat.

2) De vita Dei ad intra per processionem duplicem : consubstantialis Filii per intellectum, et consubstantialis Spiritus per voluntatem, ex philosophia nihil, ex theologia aliquid docemur.

3) Voluntas divina est per essentiam actualissimum suum bonum intime possessum; e. effectus novus contingenter sequens ex libera determinatione activa nequit esse determinatio voluntatis passiva, immanens, sed debet esse aliquid ad extra productum, cui fiat communicatio aliqua bonitatis divinae.

Schol. Hanc conciliationem varii varie tentarunt, v. g. :

1° *Aureolus*. Deum velle, amare aliquid extra se, sunt denominations mere extrinsecæ; nam Deus constituitur formaliter liber et volens creaturam, ipsa productione reali externa seu actione transeunte et ipso effectu producto, quatenus a Deo provenit; e. nullam mutationem importat in ipso Deo.

Sed R. Falsum! nam 1) Deus vere vult et amat creaturas; a. velle, amare, gaudere, etc, sunt actus vitales, intrinsecus denominantes subjectum amans, volens; — 2) repugnat agentem indifferentem se determinare ad agendum ipso effectu vel productione externa; — 3) Deus ab aeterno est volens, productio transiens est temporalis; — e. haec sententia tollit et volitionem, et libertatem.

2° *Cajetanus*. Actus voluntatis liber consistit in perfectione quadam Deo interna, non intensiva, sed extensiva et voluntaria, i. e. quae sine imperfectione posset a divina voluntate deficere, quia opposita volitio non esset imperfectio; et proinde novam realitatem addit, quae tamen realitas, quatenus perfectionem dicit, jam eminenter praecontinebatur in perfectione necessaria Dei.

Sed R. Falsum! nam 1) haec perfectio libera, defectibilis, aut distinguitur realiter aut virtualiter a perfectione Dei necessaria; a. si realiter, tollitur simplicitas et necessitas Dei; si virtualiter, nequit esse perfectio defectibilis; — 2) omnis perfectio Dei interna est infinita et ipse Deus; e. si qua adasset perfectio contingens, ipse Deus esset contingens; — 3) perfectio defectibilis involvit imperfectionem; e. Deo non convenit.

3° *Platei, etc.* Divina volitio compleetur in esse volitionis liberae per aliquem terminum realem Deo extrinsecum, vi illius contingenter existentem.

Sed R. Falsum! nam 1) prius natura, quam effectum producat, debet causa esse complete et adaequate constituta; et repugnat causam constitui suo effectu; a. quidquid est extra Deum, est effectus liberae volitionis divinae; e. — 2) denominatio liberae voluntatis est Deo interna; e. debet adaequate provenire a forma interna; — 3) denominatio nequit esse anterior quam forma denominans; a. Deus est ab aeterno volens et amans, effectus vero est ex tempore; e.

4° *Suarez, etc.* Actus Dei liber est ipse actus divinae voluntatis necessarius, pro nutu suo respiciens terminum contingentem. Non igitur in hoc est libertas Dei quod actus possit esse vel non esse, vel aliter et aliter esse, sed quod volitio substantialis boni infiniti possit sine ulla mutatione protendi ad terminos varios *materiales*, manente tamen semper termino volitionis *formali*; nam a) quod perfecte cognoscitur et amatur, secundum totam suam virtutem cognoscitur et amatur; a. virtus ipsius finis (i. e. Dei) non est solum ut ipse secundum se ametur, sed et ut alia fiant appetibilia propter ipsum; e. qui perfecte amat finem, utroque modo eum amat; a. nequit poni in Deo actus imperfectus; e. — b) volitio Dei infinita, sufficiens est ad attingenda omnia volibilia pro suo quodque gradu et merito; e. in ejus actu est tota actualitas necessaria, ut amet Deus seipsum propter se, ut finem, necessario, quia hoc

exigit sua bonitas; et alia propter seipsum, ut media, libere, quia non aliter exigit objecti bonitas.

Sed R. Haec est ipsa nostra sententia, clare enuntiata, pulchre evoluta; sed non sufficienter ostendens *quomodo* per eam concilientur libertas et necessaria immutabilitas.

Objic. 1º Volitio libera, ut sic, potest non esse; *a.* nihil Deo adaequate intrinsecum potest non esse; *e.* — *R. d. maj.* volitio libera in essendo (quae possit esse vel non esse), *c.* necessaria in essendo, sed libera in respiciendo terminum externum, *sd.* potest non esse directa ad hunc vel alium terminum, *c.* potest non existere, *n.* — *c. d. min.*

Objic. 2º Ex data explicatione conciliationis, sequitur eumdem actum Dei necessarium adaequate identificari cum duobus actibus realiter incompossibilibus, *v. c.* volitione et nolitione hujus mundi. — *R. d.* eumdem actum esse simul volitionem et nolitionem, *n.* eumdem actum non mutatum posse vel terminari ad mundum, et velle; vel non terminari, et nolle, *c.*

Objic. 3º Sequitur saltem volitionem et nolitionem in Deo esse formaliter idem, nam essent formaliter idem cum uno tertio (volitione necessaria). — *R. d. assert.* absolute in se, in essendo, *c.* terminative, in objecto causando, *n.* — *d. par. rat. add.*

Objic. 4º Sequitur saltem causam formalem adaequatam qua Deus constitutatur volens, posse esse sine effectu formalis (ita ut sit nolens). — *R. n. supp.* Deus non constitutur volens mundum per volitionem prout est immanens, sed prout haec volitio libere terminatur ad extra).

Objic. 5º Voluntas Dei, prout est indifferens ad utrumque, est in potentia; *e.* debet determinari ut fiat actus, et mutatur. — *R. d. ant.* si est indifferens ex defectu determinationis, *c.* si ex plenitudine determinationis, *n.* — *d. cons.* 1º part. ut fiat actus si erat in potentia, *c.* secus, *n.* — *Ad 2º part.* *n. supp.* (cfr. argumentum propositionis).

CAPUT IV.

DE ACTIVITATE DEI AD EXTRA.

Postquam Dei intimam naturam tum in essendo tum in agendo immanenter ac vitaliter scrutati sumus, manet ut Deum in ordine ad effectus suos et activitatem ad extra contemplemur. Quae contemplatio secundum tria praecipua capita poterit institui, quum de mundi ipsa existentia quaeri possit sive quoad primum ortum sive quoad perseverantiam in existentia, quae erit quaestio de creatione et conservatione; tum vero de mundi dependentia a Deo in sua activitate naturali, quam dicemus quaestionem de concursu divino; ac tandem de mundi ordinata gubernatione, ad finem suum attingendum sive immedia-

tum naturalemque, sive mediatum supernaturali aliqua exceptione ultimum. Sit proinde :

- Quaestio 1. De creatione et conservatione.
- Quaestio 2. De concursu divino.
- Quaestio 3. De providentia divina.

QUAESTIO 1.

De creatione et conservatione.

In prima vero hac quaestione varia includuntur; anquirendum enim primo erit cui causae efficienti competere possit actus creationis, seu quam sit Dei proprius; dein ipse actus creationis formaliter seu principiatively inspectus quid sit; postea idem actus terminative spectatus, seu effectus creationis in seipso qualis necessario sit; tandem hujus actus creativi quis Deo dignus ac necessarius fuerit. Erunt igitur :

- Articulus 1. De causa efficiente creationis.
- Articulus 2. De actu creativo.
- Articulus 3. De effectu creationis.
- Articulus 4. De causa finali creationis.
- Articulus 5. De conservatione.

ARTICULUS 1.

De causa efficiente creationis.

Propositio 54.

Deo competit vis creandi.

Prob. 1º Creatio est productio rei ex nihilo sui et subjecti; *a.* non omnia possunt esse producta ex aliquo subjecto; *e.* debuit creari aliquod primum a Deo.

Ad min. Cfr. supr. propp. 6 et 7.

Prob. 2º Dependere in operando a materia et ejus potentia passiva, est magna imperfectio; *a.* haec in Deo esse nequit; *e.*

Propositio 55.

Nulli creature potest ut causae principali convenire actio creativa.

Stat. quaest. 1) Plura sunt hic implicite asserta distinguenda :

- a) nullam creature habere de facto vim sibi naturalem creandi;
- b) nullam creature de facto creavisse quidquam, neque in prima rerum constitutione, neque per decursum temporis;
- c) non posse ulli creature, etiam de potentia absoluta, tribui virtutem creandi omnia possibilia (quum ad hoc requireretur potentia infinita);